

РОЗВИТОК БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА ПЕВНОГО РІВНЯ ЇХ ЛІКВІДНОСТІ

Управління ліквідністю банків на сучасному етапі функціонування банківської системи має велике значення. Українські банки опинилися в складних умовах через масштабну ескалацію політичної кризи, котра переросла у геополітичну. Результатом ситуації, що склалася стало виведення з банківського ринку багатьох банків. За результатами діяльності усієї банківської системи на 1 січня 2017 року зафіксовано збиток у розмірі 160,1 млрд грн [1]. Загалом відбувся значний відтік коштів у національній валюті, що в свою чергу призвело до виникнення значних проблем з ліквідністю як окремих банків так і банківської системи в цілому.

З метою контролю за станом ліквідності банків НБУ установлює нормативи ліквідності: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) [2]. Так, з даних таблиці 1 видно, що показник миттєвої ліквідності банківської системи України суттєво перевищує нормативне значення. На 1 січня 2018 року його значення дорівнювало 55,55%, що в 2,8 рази більше мінімально необхідного значення – 20%. Це означає, що банки не можуть ефективно розміщувати свої ресурси, а змушені їх накопичувати. Дана ситуація свідчить про надмірне перевищення ліквідних активів над ліквідними зобов'язаннями із відповідними термінами.

Причиною даної ситуації є обережне ставлення банків до комерційного та міжбанківського кредитування, а також довгострокових активних операцій в період світової кризи задля забезпечення високої ліквідності, що є чи не головним чинником надійності та стабільності. Також спостерігається

позитивна тенденція до зменшення фактичного значення нормативу Н4, що свідчить про вивільнення високоліквідних коштів із резервів банків та вкладення їх у дохідні активи, які приносять прибуток банку та розвивають економіку країни.

Таблиця 1 – Динаміка виконання нормативів ліквідності банками України за 2009-2016 рр.

Період	Нормативи ліквідності					
	Н4 – норматив миттєвої ліквідності		Н5 – норматив поточної ліквідності		Н6 – норматив короткострокової ліквідності	
	Фактичне значення	Нормативне значення	Фактичне значення	Нормативне значення	Фактичне значення	Нормативне значення
01.01.2008	53,6	Не менше 20%	75,31	Не менше 40%	39,93	Не менше 20%
01.01.2009	62,38		75,16		32,99	
01.01.2010	64,45		72,90		35,88	
01.01.2011	58,8		77,33		91,19	Не менше 60%
01.01.2012	58,48		70,53		94,73	
01.01.2013	69,26		79,09		90,28	
01.01.2014	56,99		80,86		89,11	
01.01.2015	57,13		79,91		86,14	
01.01.2016	78,73		79,98		92,87	
01.01.2017	60,79		102,14		92,09	
01.01.2018	55,55		108,08		98,38	

Сформовано за даними джерела [1]

Аналогічна ситуація спостерігається у співвідношенні активів до зобов'язань із відповідними термінами повернення до 31 дня (включно), тобто за даними по нормативу поточної ліквідності (Н5). Так, фактичне середнє значення нормативу поточної ліквідності загалом по банківській (40%). За показником Н5 на 01.01.2018 року фактичне його значення перевищувало нормативне значення в 2,7 рази. Причиною даної надмірної ліквідності є накопичення великої кількості високоліквідних активів, а також спрямованість банківських установ на отримання швидкого прибутку, що досягається за допомогою вкладення коштів у короткострокові активи.

Третім економічним нормативом НБУ є норматив короткострокової ліквідності банку, тобто норматив Н6. Як бачимо з таблиці 1 фактичне значення даного показника також значно перевищує нормативне значення, яке становить

60%. Також варто звернути увагу на стрімке зростання фактичного значення Н6 у 2010 році. Так, на 01.01.2011 року фактичне значення нормативу короткострокової ліквідності становило 91,19, що на 55,31 більше від попереднього року. Головним фактором стрімкого зросту цього показника є збільшення нормативного значення Н6 з 20% до 60%. Метою такого заходу було стримування банківського кредитування за для забезпечення платоспроможності та ліквідності банків. Однак, зауважимо, що за 2011-2017 роки фактичного значення даного нормативу значно перевищувало встановлений нормативний розмір. Тож на 01.01.2018 року фактичне Н6 становило 98,38, що в 1,64 рази перевищує нормативне значення цього показника ліквідності банку.

Результати проведеного аналізу свідчать про дотримання по банківській системі України нормативів ліквідності. При цьому виникає ситуація за якої комерційні банки, підвищуючи свою ліквідність, залучають на свої рахунки значні обсяги грошових коштів, але цим самим зменшують свій прибуток. Це призводить до створення так званої фінансової піраміди, яка є ліквідною, але неплатоспроможною. При цьому якщо припиняється надходження грошових коштів, то з часом подібна структура стає неліквідною [3]. Також варто зазначити, що через надмірне перевищення фактичних значень показників над нормативними складається неоднозначна ситуація:

- висока ліквідність банків є основою їхньої стабільності, що особливо важливо у період кризи;

- висока ліквідність відображає зменшення банківського кредитування, адже кошти замість того, щоб направлятися в економіку осідають в резервах, що зумовлює зменшення прибутку банку та створює дефіцит кредитних ресурсів на грошовому ринку. Також негативним явищем надмірно високої ліквідності банківської установи є те, що банки залучаючи гроші на депозити просто перестають заробляти на них, тобто вкладають їх короткострокові активи, дохід за якими не є великий. Дана ситуація в майбутньому може привести до неплатоспроможності будь-якого банку.

Крім того, у трансформаційні періоди економічного розвитку центральні банки мало коли поглинають усю надлишкову ліквідність, щоб досягнути ринкового балансу. Поглинаючи надлишкову банківську ліквідність, НБУ обмежує грошову пропозицію з боку комерційних банків у вигляді позичок і інших інвестицій, що запобігає зростанню грошової маси, як наслідок, обмежує попит на товари й послуги, стримує зростання цін [4].

Таким чином, надлишкова ліквідність провокує підвищення процентних ставок по кредитах. Враховуючи вище викладене можна припустити, що існує зворотний зв'язок між показниками ліквідності та величиною кредитів фізичних та юридичних осіб. Припускається, що чим більша ліквідність банківської системи, тим більші процентні ставки по кредитах та менші обсяги кредитування. Отже, дотримання встановлених НБУ нормативів ліквідності дозволяє банківським установам забезпечити необхідний рівень ліквідності, що є основою їх стабільності та розвитку. Однак дані показники повністю не забезпечують ефективне управління банківською ліквідністю. Причиною недостатньої ефективності даних показників є їхня статичність і ретроспективність, що не завжди відображає дійсну ситуацію з ліквідністю банку.

Список літератури

1. Значення економічних нормативів по системі банків України за 2007-2017 рр. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 22.07.2018).
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 22.07.2018).
3. Успенко В.І., Хіжняк О.С. Аналіз сучасного стану ліквідності банків України. *Молодий вчений*. 2016. № 1(28). Ч.1. С.191-195
4. Ліквідність банківської системи України. *Науково – аналітичні матеріали центру наукових досліджень НБУ*. Вип. 12. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70688> (дата звернення: 22.07.2018).